

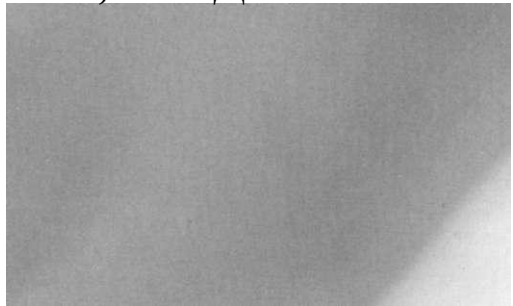
ШМ2311-214X

К
**пінський національний університет
шені Тараса Шевченка**

**АКТУАЛЬНІ
ПСИХО**

**ПРОБЛЕМИ СОЦІОЛОГІЇ,
ЛОГІІ, ПЕДАГОГІКИ**

№2(23)2014

Заснованих, редакція
та видавець

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Наведено результати теоретичних, прикладних та науково-експериментальних досліджень з актуальних питань психології та педагогіки.

Для науковців, викладачів, соціальних працівників, практичних психологів, студентів.
УДК 159.9+37](082)

Issue deals with the results of theoretical, empirical and scientific-experimental researches in the actual problems of psychology, pedagogic and social work.

It is of interest to scientists, teachers, social workers, psychologists-practitioners and students.

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ №9244 від 11.10.2004

Рекомендовано Вищою Атестаційною комісією України

як фахове видання з соціології та психології

(Постанова Президії ВАК України №1 - 05/8 від 22 грудня 2010 року),
педагогіки (Постанова Президії ВАК України №1 - 05/5 від 31 травня 2011 року)

Головний редактор: Судаков В.І.-д.соц. н., проф.

Редакційна колегія:

Куценко О.Д. - д.соц. н., проф., заст. гол., ред., Тарасенко В.І.- д.соц. н., проф., Яковенко Ю.І. - д.соц.н., проф., Горбачик А.П. - к. фіз.-мат. н., доц., Соболевська М.О - к.соц.н., доц., відп секр секц., Малес Л.В.-к.соц н., доц., Чепак В.В.- д. соц. н., доц., Коваленко А.Б. - д. психол.н., проф., заст. відп. ред., Бурлачук Л.Ф. - д.психол.н., проф., Швалб Ю.М. - д.психол.н., проф., Данилюк І.В. - д.психол.н., проф., Лещенко М.П. -д.пед.н., проф. заст. відп. ред., Плахотнік О.В.- д.пед. н., проф. Головкин Б.А.- д.філос н., проф., Марушкевич А.А. - д. пед.н., проф., Норкіна О.Ф. - к.пед.н., відп. секр. секц.

Рекомендовано до друку

Вченою радою факультету психології
(протокол №11 від 25 червня 2014 року)

Редакція залишає за собою право вносити корективи щодо обсягу статей. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, імен та інших даних несуть автори публікацій.

Адреса редакції, видавця: 03187, Київ-187, пр. Глушкова, 4д, к.501, тел: 044-521-32-63,
e-mail: apspp@ukr.net

ISSN 2311-214X

© КНУ імені Тараса Шевченка, 2014

ПСИХОЛОПЧНІ НАУКИ.....	7
Максименко С.Д.....	7
ЛИЧНОСТЬ И ЕЕ ЖИЗНЕННАЯ ЭНЕРГИЯ.....	7
Данилюк І.В.....	20
РОЗВИТОК ЕТНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ЯК НАУКИ.....	20
Білоус О.В.....	29
ПСИХОЛОПЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕРНЕТ ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ В УКРАЇНІ.....	29
Brazdeikiene Liana (Браздейкієне Ліана).....	35
Butiene Oiana(Бутієне Діана).....	35
Kupsyte Renata(Кунціте Рената).....	35
EXPERIENCE OF LIFE AFTER SUICIDE ATTEMPT (ДОСВІД ЖИТТЯ ПІСЛЯ СПРОБИ САМОГУБСТВА).....	35
Васильев С.П.....	45
Тюріна Ю.В.....	45
ТЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ КУРСАНТІВ ДО НАВЧАННЯ В ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	45
Галичанська А.В.....	49
ВПЛИВ РОДИННОЇ ТРАДИЦІЇ НА ЗАПОБІГАННЯ МІЖПОКОЛІННИХ КОНФЛІКТІВ В ПІДЛІТКІВ У СІМ'Ї.....	49
Голодрижук А.В.....	55
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ СТОСУНКІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ.....	55
Дідук І.А.....	61
ОСНОВНІ СМИСЛОВІ КОНСТРУКТИ ОБРАЗУ ДЕРЖАВИ У ПОЛІТИЧНИЙ КАРТИНІ СВІТУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	61
Дубровинський Г. Р.....	68
Ділай А.Ю.....	68
ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ.....	68
Заболотна В.О.....	74
ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ В СУЧАСНОМУ КОНТЕКСТІ (ЗА ДОСЛІДЖЕННЯМИ Л.КОЛЬБЕРГА).....	74
Іванова В.В.....	82
ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	82

Іванова В.В.*

Мукачівський державний університет, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики дошкільної та початкової освіти (м.Мукачево)

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ-ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

В статті розглядаються наявні в психології уявлення про розвиток мотивації і дитячому віці; охарактеризовано особливості розвитку мотивів навчання у дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: мотивація, мотив, мотиваційна сфера, навчання, дошкільник

В статье рассматриваются имеющиеся в психологии представления о развитии мотивации в детском возрасте; охарактеризованы особенности развития мотивов учения у детей старшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: мотивация, мотив, мотивационная сфера, обучение, дошкольники

The article deals with psychological concepts of motivation development in children; the features of learning motives development in preschool children have been characterized.

Keywords: motivation, motive, motivation sphere, education, preschool kid

Актуальність. На сучасному етапі розвитку нашої держави, де, орієнтуючись на інноваційний шлях розвитку, йде процес модернізації освіти, проблема формування позитивної мотивації дошкільнят до навчання набуває особливої значущості. Глобальні соціально-економічні зміни, які відбуваються і в нашому суспільстві, зачіпають питання про безперервність освітнього процесу, що починається з дитячого віку.

Сучасний рівень розвитку науки пред'являє підвищені вимоги до психічної діяльності людини. Основна мета освіти полягає в тому, щоб готувати конкурентоспроможне підростаюче покоління. Тому освітні заклади покликані формувати у вихованців теоретичне мислення, починаючи з дитячого віку. Управління процесом засвоєння знань вихованців передбачає вплив на сам процес навчання і повинно бути спрямоване не на примус дітей до виконання впливів педагога, а викликати у дитини потребу в таких керуючих впливах і бажання їх виконувати. Для цього виховання, розвиток і навчання повинні спиратися на внутрішні сили дітей, якими, на нашу думку, є мотиваційна сфера.

Метою статті є вивчення теоретичних підходів до дослідження проблем формування позитивної мотивації дошкільників до навчання.

Проблема мотивації є актуальною як у вітчизняній, так і в зарубіжній психології. Аналіз наукових джерел з проблеми мотиваційної сфери показав існування різних підходів до дослідження даного феномена. Існують дослідження мотивації в рамках теорії особистості (М. Аргайл, К.Левін, А. Маслоу, Х. Мюррей, Д.Н. Узнадзе та ін.), біхевіористських теорій (Р.С. Вудвортс, О.Моурер, Ж. Нюттен, Б. Скіннер, Дж.Уотсон, Е.Толмен, К. Хелл та ін.), когнітивної психології (Дж.Аткінсон, У.Джемс, Г.Келлі, Р. Кеттелл, Л. Фестінгер, Ф.Хайнер, Х. Хекхаузен та ін.), психоаналізу (А. Адлер, В. Вундт, У.Мак - Дауголл, З. Фрейд, К.Г. Юнг та ін.), теорії діяльності (В.Г.Асеев, Л.І.Божович, Л.С. Виготський, А.В. Запорожець, А.Н! Леонтьев, В.С.Мерлін, С.Л. Рубінштейн, А.А. Файзуллаєв, та ін.)

* © Іванова В.В., 2014 р.

Незважаючи на різноманітність підходів, мотивація розуміється більшістю психологів, як сукупність, система різнорідних чинників, що обумовлюють поведінку і діяльність людини.

У більшості робіт розвиток мотивації дошкільнят досліджується в рамках екологічної готовності дитини до школи (І.В.Дубровіна, Є.І. Захарова, В.Д. Квриків та ін.) Дана проблема найбільш ефективно вирішується в період формування дошкільнят до систематизованого навчання в умовах дошкільного закладу.

І основною лінією розвитку мотивації в дитячому віці можна вважати перехід від імпульсивної, ситуативної поведінки дитини до формування стійких, соціально значущих мотивів, які дозволяють людині опанувати своєю поведінкою. За словами Л.І. Божович [1] розвиток потреб відбувається через зміну становлення

її в системі її взаємовідносин з соціальним оточенням. Дитина може відчувати емоційне благополуччя тільки тоді, коли вона здатна адекватно реагувати на пропонувані їй вимоги, що забезпечує розширення і сприяє збільшенню кола нових потреб.

Поряд з появою своєрідних для кожного вікового періоду новоутворень і з розвитком мотиваційної сфери дитини, відбуваються якісні зміни в ієрархії потреб.

О.К. Тихомиров для дітей дошкільного віку конкретизує закон емоційного розвитку, згідно з яким постановка мети і її досягнення, спочатку розділені між дітьми і батьками, потім об'єднуються в діяльності дитини. Наприклад, на те, що навіть в 6-7 років мета остаточно оформляється у свідомості дітей лише по ходу дії, вже в 3-4 роки дитина починає свідомо відчувати сенс своєї діяльності, тобто, починає проявлятися змістовна діяльність мотиву.

Наступним новоутворенням у розвитку особистості дошкільника є упорядкованість мотивів. А.Н. Леонтьев [3] показав, що на основі супорядності мотивів у дітей дошкільного віку з'являється можливість свідомо підкоряти свої дії певному мотиву. Поведінка дитини тепер опосередковується певним предметом (предметом або ситуацією) і дає можливість віднести дію до певної діяльності. Дослідження А.Н. Леонтьєва показали, що супорядність мотивів у дітей дошкільного віку відбувається в безпосередній соціальній ситуації спілкування з дорослим. У наслідок дитина самостійно відмовляється від будь-якої дії і одномоментного стимулу заради досягнення більш важливої мети.

Результати дослідження Н.І. Непомнячої [7] показали, що утримання і досягнення мети залежить від уміння дошкільника заздалегідь уявити собі майбутнє ставлення до результату своєї діяльності. Причому, для утримання тиску своїх дій молодшому дошкільнику необхідна допомога дорослого, а для старших дітей цю функцію може виконувати предмет, пов'язаний з змістом дій. У формуючому експерименті дітей навчали способам встановлення зв'язку мотиву і діяльності, в результаті чого у них сформувалися вищі рівні довільної діяльності і підвищилася продуктивність діяльності.

Проблема співвідношення мотивів і мети у дошкільнят також досліджувалася Я.З. Неверович. У її роботах описано, що для успішного виконання дії дитині необхідно спиратися на свій життєвий досвід зрозуміти, як

пов'язані мотив і результат **дії**, активізація емоційної уяви допомагає діти»! заздалегідь уявити і пережити віддалені результати своїх дій [8].

А.В. Запорожець [2] висунув положення про зрушення афекту з кінця до початку дії. «Якщо на більш ранніх стадіях вікового і функціонального розвитку афекти виникають так би мовити «постфактум», в якості оцінки безпосередн сприйманої ситуації і вже досягнутого результату, то на пізніших генетичн щаблях вони можуть з'являтися до виконання дії у формі емоційно передбачення його можливих наслідків ... » [2, с. 18]. Емоційне передбаченн допомагає дошкільнику зрозуміти сенс своїх дій для себе і оточуючих, а тако уявити їх наслідки. Все це позитивно позначається на саморегуляції поведінки супідрядності окремих мотивів дитини.

Крім того, актуальними для дошкільнят залишаються комунікативні п пізнавальні потреби, які виявляються ще в період дитинства.

В старшому дошкільному віці відбуваються суттєві зміни в розвитку мотиви навчання. Істотна перебудова внутрішньої позиції дитини-дошкільника на рубежі дошкільного та шкільного віку відбувається, перш за все, саме на структурі мотиваційної сфери. Тому необхідно виявити відносно поширеність різних мотивів, які спонукають до навчання дітей шести і семи років.

У дослідженнях, проведених під керівництвом Л.І. Божович, виявлено, що у дітей 6-7 років виникає тяга до школи, бажання вчитися. При цьому бажання вчитися - основний мотив, а вступ до школи виступає як умова його реалізації, Дітей «приваблює саме навчання як серйозна, змістовна діяльність, яка призводить до певного результату, важливого як для самої дитини, так і **для** оточуючих дорослих» [1, с.222]. Велике місце у формуванні мотиваційної готовності до шкільного навчання Л.І. Божович приділяє розвитку пізнавальної потреби: «У дитини старшого дошкільного віку прагнення вчитися є етапом розвитку її первісної потреби у зовнішніх враженнях» [1, с.224]. Новий рівень розвитку пізнавальної потреби у старших дошкільнят виражається в тому, що у них виникає інтерес до власне пізнавальним завданням. «До кінця дошкільного і початку шкільного віку у дітей виникає якісно своєрідний етап у розвитку пізнавальної потреби - потреба в придбанні нових знань і умінь, яка реалізується в наших суспільних умовах у навчанні як суспільно значимій діяльності, що створює дитині нову соціальну позицію» [1, с. 227].

Суттєвим моментом у формуванні мотиваційної готовності до шкільного навчання є виникнення довільності поведінки і діяльності, тобто появи у дитини потреб і мотивів «такої структури, при якій вона стає здатною підкоряти свої безпосередні імпульсивні бажання свідомо поставленим цілям» [1, с. 227].

В якості мотиваційних новоутворень дошкільного віку Д.Б.Ельконін [13] виділяє наступні: свідому супідрядність мотивів, виникнення їх ієрархії, а також поява нових за своєю будовою опосередкованих мотивів. Ці новоутворення виступають передумовою шкільного навчання та формування позитивної мотивації до навчання.

Д.Б. Ельконін також вказує, що в дошкільному віці «виникають нові типи діяльності і мотиви; відбувається інтенсивне засвоєння мотивів, характерних для відносин дорослих людей **до** діяльності і один до одного; виникає супідрядність мотивів і безпосередніх спонукань» [13, с.303]

імдно з дослідженнями М.С. Неймарк у дитини досить рано складаються **ІМІЦІКІЧНІ** структури мотивів, які спочатку «засновані на домінуванні ... ігредних спонукань, підкоряють собі всі інші мотиви» [6, с. 147]. Таким виникає мимовільна ієрархія мотивів. У процесі розвитку дитини і ... ніння нею певного досвіду відбувається перехід від безпосередніх киць до довільної ієрархії мотивів. Довільна і мимовільна ієрархія мотивів, ... и /мку М.С.Неймарк, визначають спрямованість особистості.

Д.Б. Ельконін та Л.І. Божович вказують також і на виникнення моральних ... имів (почуття обов'язку) у дітей старшого дошкільного віку. «Старші Дімнкімьнята стають здатними взагалі відмовитися від привабливої мети і ... пися непривабливою для них діяльністю, керуючись лише моральними ... и /і.іннями» [1, с.245], Моральні мотиви «являють собою якісно новий тип ІЮтивациї, що обумовлює і якісно новий тип поведінки» [1, с.244].

За даними М.І. Лісіної, що досліджувала розвиток і зміну форм спілкування ... і, и і дорослими в онтогенезі, для дитини 6-7 років характерно позаситуативно-імпГістічне спілкування - вища форма комунікативної діяльності в дошкільному і пітві. Воно «служить цілям пізнання соціального, а не предметного світу, тну людей, а не речей» [4, с.294]. Позаситуативно - особистісне спілкування мїиіе формуванню позитивної мотивації і готовності до шкільного навчання, і мийною частиною якого є вміння дитини сприймати дорослого як вчителя і **мим**.іті по відношенню до нього позицію учня з усіма витікаючими звідси **•ОЛІД**ками.

У дослідженні М.Р. Гінзбурга [8] можемо простежити таку класифікацію мїпівів дітей старшого дошкільного віку:

- пізнавальний (навчальний), висхідний безпосередньо до пізнавальної погребі;
 - широкі соціальні мотиви, засновані на розумінні суспільної необхідності мипчання;
 - «позиційний» мотив, пов'язаний з прагненням зайняти нову позицію у підмосинах з оточуючими;
 - «зовнішні» по відношенню до самого навчання мотиви, наприклад, підпорядкування вимогам дорослих;
 - ігровий мотив, неадекватно перенесений у нову - навчальну - сферу;
 - мотив отримання високої оцінки.
- К.Н. Поліванова [9] на основі цієї класифікації виділяє п'ять основних типів учнів:

1. «Дошкільнята». Діти цього типу мають вельми високий ступінь Інтелектуальної підготовки до школи. Вони можуть прийти в школу вже вмючи читати, рахувати і т.д. Однак у них відсутня загальна готовність прийняти шкільні організаційні форми навчання. Іноді шкільна «незрілість» супроводжується інтелектуальною пасивністю.

2. «Майже учні». Даному типу дітей необхідна реальна присутність дорослого для виконання завдання. Причому участь дорослого зовсім не оіюв'язково має бути змістовною, дитині достатньо лише емоційної підтримки, погляду, кивка.

3. «Учні». Діти цього типу можуть діяти як учні незалежно від реальної присутності дорослого.

4. «Псевдоучні або школярі». Ці діти в ситуації навчальної взаємодії з дорослим віддають йому ініціативу, намагаючись отримати від нього формальні вказівки з виконання завдання. У певному сенсі таке ставлення до завдань є тупиковим. Воно буде перешкоджати змістовним відносинам учня і вчителя в навчальному процесі.

5. «Комунікатори». Ці діти прагнуть до безпосереднього спілкування, а не взаємодії з дорослим. Для них ситуація змістовного навчання видається ще однією можливістю поговорити і привернути до себе увагу.

Серед результатів досліджень К.Н. Поліванової [9, с.51] можна виділити наступні: у шестирічок набагато вище, ніж у семирічок, спонукальна сила ігрових мотивів (часто в поєднанні з іншими мотивами, наприклад соціальним або позиційним); до кінця першого класу сила ігрового мотиву у шестирічок знижується, але в цілому залишається досить високою; у дітей, які відвідують школу з шести років, до кінця першого року навчання присутність ігрового мотиву очевидніше, ніж у їхніх однолітків, які відвідують дитячий садок.

В останні роки інтерес до проблеми мотивації навчання дошкільнят помітно посилюється. Велике дослідження проведено М.В. Матюхін [5], яка виділяє дві великі групи мотивів: мотиви, закладені в самій навчальній діяльності, що відносяться до її прямого продукту, і мотиви, пов'язані з непрямим продуктом навчання, його результатом, в тому числі широкі соціальні, вузкоособисті і негативні. М.В. Матюхіна в своєму дослідженні показала, що при використанні методики з готовим переліком мотивів першокласники в основній своїй масі схилилися до мотивів самовизначення і самовдосконалення (тобто широким соціальним мотивам), далі слідували мотиви «благополуччя» (в основному прагнення отримувати гарні оцінки), на третьому місці опинилися мотиви, пов'язані з процесом навчання. Негативна мотивація, за отриманими результатами, не займає істотного місця в системі мотивів першокласників.

Проведений аналіз досліджень дозволяє виділити мотиви, які спонукають дитину-дошкільника до навчання: широкі соціальні та мотиви, пов'язані безпосередньо з процесом навчання (Л.І. Божович, М.В. Матюхіна та ін), ігрові (З.І. Мануйленко, Д. Б. Ельконін та ін), позиційні та оціночні мотиви (М.Р. Гінзбург, Л.С. Славина та ін), особистісні (А.Н. Леонтьєв, М.І. Лісіна та ін), моральні (Л.І. Божович, Д.Б. Ельконін та ін), мотиви змагань та самоповаги (В.С. Мухіна, Я.Л. Коломінський та ін.)

Незважаючи на різноманіття мотивів навчання, ряд дослідників (Л.І.Божович, М.Р. Гінзбург та ін.) провідними вважають три види: широкі соціальні, засновані на розумінні суспільної необхідності навчання; пізнавальний (навчальний) мотив, висхідний безпосередньо до пізнавальної потреби; ігровий мотив. Сприяття розвитку мотивів навчання можливо завдяки використанню елементів сюжетно-рольової гри і цілеспрямованого навчання дошкільнят.

Висновки. Таким чином, теоретичний аналіз показав необхідність врахування ігрової діяльності, вдосконалення системи відносин дитини з дорослими і однолітками, задоволення потреб нижчого порядку (в безпеці, спілкуванні, любові і визнанні) при формуванні позитивної мотивації дошкільнят до навчання.

Список використаних джерел

- Божович, Л.И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка: Изучение мотивации детства детей и подростков / Л.И. Божович. Л.Г.Благоняшина. - М., 1972. - 352 с.
- Божович, Л.И. Развитие произвольных движений. Избранные психологические труды: в 2 т. - М.: Чппорожец. - М., 1986. - Т. 2. - 296 с.
- Божович, Л.И. Лекции по психологии / А.Н. Леонтьев / под ред. ЕЕ. Соколовой. - М., 2000. - 511 с.
- Божович, Л.И. Общение, личность и психика ребенка / М.И. Лисина. - Москва - Воронеж 1997. - С.291-300.
- Матюхина, М.В. Мотивация учения младших школьников / М.В.Матюхина. - М.: Педагогика, 1984.
- Неймарк, М.С. Направленность личности и аффект неадекватности у подростков / М.С. Неймарк // Изучение мотивации поведения детей и подростков / Л.И. Божович, Л.Г. Благоняшина. - М., 1972. - 352 с.
- Нешумная, Н.И. Становление личности ребенка 6-7 лет / Н.И.Нешумная // Науч.-исслед. работы по педагогической психологии / Акад. пед. наук СССР. - М.: Педагогика, 1992. - 160 а.
- Поліванова, К.Н. Ценности психического развития детей 6-7 летнего возраста. - М.: Педагогика, 1988. - 135 с.
- Поліванова, К.Н. Такие разные шестилетки. Индивидуальная готовность к школе: диагностика и коррекция / К.Н. Поліванова. - М.Тенезис. 2003. - 271 с.
- Поліванова, К.Д. Психология возрастных кризисов / К.Д. Поліванова. - М.: Академия, 2000. - 320 с.
- Рубинштейн, С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. - МД: Учпедгиз, 1940 - 596 с.
- Хекхаузен, Х. Мотивация и деятельность / Х.Хекхаузен. - 2-е изд. - СПб.: Питер; М.: Смысл, 2003. - 860 с.
- Эльконин, Д.Б. Учебная деятельность - её структура и формирование / Д.Б. Эльконин // Избранные психологические труды. - М.: Педагогика, 1989. - С. 241-251.
- Maslow, A. Motivation and personality. - New York, 1970. - 453 p.

Отримано 20.06.2014 р.

УДК 159.922

Каменська Н.Л.

Івано-Франківський національний університет імені І. І. Мечникова, кандидат психологічних наук, доцент (м. Одеса)

Апугніна Г.С.

Івано-Франківський національний університет імені І. І. Мечникова, студентка 5 курсу

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ

Надано результати дослідження ролі соціального інтелекту та особистісних якостей у процесі адаптації школяра до успішного навчання в середній школі. Указано, що соціальний інтелект, який відповідає за успішність спілкування дитини та її соціальну адаптацію, змінюється при переході з молодшої школи в середню. Статистично доведена наявність зв'язку між особистісними якостями і соціальним інтелектом.

Ключові слова: соціальний інтелект, адаптація, молодші підлітки

Представлены результаты исследования роли социального интеллекта и личностных качеств на процесс адаптации школьника к успешному обучению в средней школе. Указано, что социальный интеллект, отвечающий за успешность общения ребенка и его социальную адаптацию, меняется при переходе из младшей школы в среднюю. Статистически доказано наличие взаимосвязи между личностными качествами и социальным интеллектом.

Ключевые слова: социальный интеллект, адаптация, младшие подростки